

January 24, 1962

Annual Report by Polish Military Attache in Moscow

Citation:

"Annual Report by Polish Military Attache in Moscow", January 24, 1962, Wilson Center Digital Archive, Centrum Archwium Wojskowe.
<https://wilson-center-digital-archive.dvincitest.com/document/119432>

Summary:

General Wyderkowski reports on topics such as: problems within the Soviet Union specifically with economic and industry production; military industry development observations, including nuclear preparations; suggestion for more interaction between army and society; efforts for positive relationship between Polish Embassy and Moscow and little contact with capitalist countries; 22nd Congress of the Soviet Union; new military training techniques; and foreign policy, especially increased interest in diplomatic ties to Africa.

Credits:

This document was made possible with support from Leon Levy Foundation

Original Language:

Polish

Contents:

Original Scan

U d p i sP
WYKONANIE SPEC. ZNACZENIA
art. 17 ust. 1
Bgz-(DZ) U: Nr 38 pc: 172

pdpis

ROCZNE SPRAWOZDANIE

z działalności Attachatu Wojskowego przy Ambasadzie PRL
w Moskwie

Aktualne problemy Komunistycznej Partii Związku Radzieckiego

W pierwszych miesiącach 1961 roku została dokonana w Związku Radzieckim reforma walutowa. Wymiana pieniężna miała na celu podniesienie wartości rubla w stosunku do waluty zachodniej, uproszczenie jego obiegu oraz ułatwienie posługiwania się nim w manipulacjach wewnętrznych.

W roku 1961 szczególnie silnie wystąpiło zagadnienie rolnictwa. Plenum, które wiele uwagi poświęciło temu zagadnieniu od początku nabrało charakteru roboczego. Wcześniejsze rezeskanie też w sprawie rolnictwa przez tow. Chruszczowa, nadało bardziej rzeczowy charakter wystąpieniom, wszystkie próby ominięcia nabrażonych i bolesnych problemów były z miejsca likwidowane w replikach.

Plenum rozprawiało się z metodami szablonowego i kancelaryjnego kierowania gospodarką rolną.

Ostro postawiono sprawy wykonywania zobowiązań.

Tow. Chruszczow uprzedził, że ci kierownicy, którzy nie wywiążą się z powziętych zobowiązań, zostaną zdjęci ze stanowisk, niezależnie od szczebla na jakim się znajdują.

Zdecydowanie potępiono praktyki kierownictwa terenowego, które zasłania swoje błędy i niedociągnięcia wykonywaniem planów produkcji rolnej względnie podawaniem cyfr, na ile obecna produkcja przekracza produkcję lat ubiegłych. Obecnie miernikiem oceny ma być nie tylko wykonanie planu czy zobowiązań, ale stopień zaopatrzenia ludności danego rejonu w produkty żywnościowe.

Duże kolejki do sklepów mięsnych są wynikiem z jednej strony nie wykonania planów produkcyjnych, z drugiej strony znacznym wzrostem spożycia ludności. Na to ostatnie złożyło się:
a/ wzrost wydajności pracy;

- b/ zwiększenie stamtu zatrudnienia /dembilizacja/;
- c/ regulacja płac - znacznie wzrost fundusz płac;
- d/ akcja zniżenia lub zmniejszenia podatków od wynagrodzenia w stosunku do kawalerów, sametnych i małozdiernych;
- e/ wzrost dochodów ludności wiejskiej z gospodarki społecznej i działek przyzgodowych.

Specjalnym popytem cieszą się produkty pochodzenia rolniczego jak: masło, tłuszcz, mleko, mięso i przetwory mięsne - stwarzając napiętą na rynku sytuację i wysuwając problem szybkiego rozwoju hodowli, jako naczelną zagadnienie dla rolnictwa radzieckiego.

Wykonanie zadań produkcyjnych i osiągnięcie jak najlepszych wyników - Plenum widzi w przeprowadzeniu następujących zamierzeń:

a/ wysuwanie na pierwszy plan i podawanie za przykład kołchozów, które legitymują się wysokimi indywidualnymi wskaźnikami produkcji. Wydaje się, że jest to jeden z nacisków, jakie kierownictwo radzieckie stara się utrzymać, aby zmusić teren do wykorzystania istniejących olbrzymich rezerw w rolnictwie;

b/ spowodowanie podejmowania przez poszczególne delegacje poważnych zobowiązań na Plenum;

c/ materialne zainteresowanie kołchozów, które jak się okazało w poprzedniej praktyce nie było powszechnie stosowane i przestrzegane.

Kontrolę realizacji planu wziął na siebie tow. Chruszczew, biorąc udział w naradach Komitetów Partyjnych w różnych republikach związkowych.

W toku dyskusji na Plenum zwrócono szczególną uwagę na niespodowiedzialną działalność niektórych pracowników administracyjnych i aparatu politycznego, którzy przy realizacji planów dostaw dla państwa, niejednokrotnie nie interesowali się rozwojem hodowli, stanem pogłowa i jakością dostarczanych produktów. Tego rodzaju działalność odbijała się na dochodowości kołchozów i wpłynęła hamująco na dalszy rozwój hodowli zwierząt.

Dla wykonania planowych zadań zwiększenia produkcji bez porównania przewyższających analogicznie wskaźników z lat ubia-

głych, wysunięto na Planum następujące przedsięwzięcia:

1. Podniesienie hodowli zwierzęcej do rangi równorzędnej z produkcją rolną.

2. Na drodze zabiegów agrotechnicznych i mechanizacji pracochłownych prac polowych osiągnięcie wyższych plonów poszczególnych upraw, w tym i jakościowych, co daje możliwość stworzenia stałej bazy paszowej dla hodowli zwierzęcej.

3. Zwiększenie hodowli zwierzęcej na ziemiach zagospodarowanych, gdzie w związku z intensyfikacją produkcji rolnej, planuje się stworzenie gospodarstw wielobranżowych z dużym udziałem hodowli bydła mięsnego, owiec, trzody chlewnej i drobiu.

4. Zwiększenie ogólnej ilości produktów zwierzęcych winno iść głównie kosztem pogłowia i zwiększenia wydajności zwierząt w sektorze uspokojonym.

5. Wszelkie przedsięwzięcia zmierzające do podniesienia dochodowości produkcji rolnej, jak zniżka cen na środki transportu, maszyny rolnicze i paliwa, pośrednio wpływa również na zwiększenie opłacalności hodowli zwierzęcej.

6. W celu zabezpieczenia realizacji zadań planowych rozwoju hodowli zwierzęcej zwraca się szczególną uwagę na konieczność odpowiedniego przygotowania kadr specjalistów rolnych.

Mimo to, wszystkie przedsięwzięcia uważa się ogólnie, że produkcja rolna roku 1961 i 1962 nie osiągnie wysokich wskaźników, że społeczeństwo radzieckie będzie odczuwało wielkie braki. Świadectwem powyższego mogą służyć Zjazdy KP radzieckich republik środkowo-azjatyckich w miesiącu wrześniu ubr. oraz strefowa narada rolna republik środkowo-azjatyckich Azerbejdżanu i południowych obwodów Kazachstanu w listopadzie ubr.

W dziedzinie rolnictwa notuje się szereg bardzo niekorzystnych zjawisk. Analiza tych zjawisk zawarta jest w specjalnym liście tow. Chruszczowa skierowanym do KC republik pt. "O tegorocznych perspektywach roku gospodarczego w rolnictwie i pilnych zadaniach w dziedzinie rolnictwa".

Wyżej wymieniony list spowodowany był wielką deficytowością sowchozów. Tak np. sowchozy Kazachstanu przyniosły w ubiegłym roku deficyt w wysokości 203,4 mln rb. Sowchozy tych republik odczuwają chroniczny brak siły roboczej, pomieszczeń mieszkalnych i usługowych. Notuje się nadal padanie bydła i trzody chlewnej. W Kirgizji np. w tym roku padło z braku paszy

i pomieszczeń 6,2 procent stamu pogłównia bydła i 7,6 procent pogłównia owiec i kóz. Zaś notowany pewien wzrost pogłównia bydła odbywa się w znacznym stopniu poprzez jego wzrost na działkach przyzagrodowych kołchoźników, robotników sowchozów i ludności miejskiej. Przyczyny tego stanu tych rejonów kierownictwo partii widzi w:

a/ znaczna część ludności wiejskiej wciąż jeszcze znajduje się poza wpływem politycznym organizacji partyjnych;

b/ naruszaniu ustaw kołchozowych, zajmowanie przez kołchoźników ziem kołchozowych pod swoją uprawę, 50 procent działek przyzagrodowych przekroczyło ustaloną ustawą powierzchnię;

c/ nie wykorzenienie do końca takich ujemnych zjawisk jak kradzieże, oszukiwanie państwa, dopisywanie do planów sprzedaży państwu produkcji rolnej, nieudolność, niegospodarność i marnotrawstwo.

Na Zjazdach zapowiedziano przeprowadzenie szczegółowej kontroli stanu gospodarki kołchozów pod kątem wyeliminowania wymienionych wyżej ujemnych zjawisk.

Ostatnia narada listopadowa miała charakter wybitnie specjalistyczny. Omawiane na niej były prawie wyłącznie produkcyjne problemy rolne i związane z tym niektóre aspekty pracy organizacyjnej. Na tej naradzie o rozszerzonej problematyce, na równi z dyskusją na temat wzrostu bawełny, postawiono sprawę radykalnego wzrostu produkcji mięsa.

Momentem charakterystycznym jest to, że w analizie możliwości wzrostu bawełny i mięsa w tych republikach w perspektywie /do 1966 roku/, mocno zaakcentowano rok 1962, w którym ma nastąpić przełom w tej dziedzinie.

Potwierdzeniem tego jest narada rolna po-XXII Zjeździe w Moskwie, na której tow. Chruszczow powiedział: "Ważne jest dla nas, by nie zmarnować dosłownie jednego dnia - zaraz po Zjeździe należy rozwinąć ogólnonarodową batalię o rozwiązanie pilnych zadań w dziedzinie rolnictwa". Żądanie to w pewnej mierze zostało wykonane jeżeli chodzi o produkcję zbóż dzięki rekordowym zbiorom na Ukrainie. Natomiast jeżeli chodzi o pozostałe rodzaje produkcji rolnej, to istotnych zmian nie odnotowuje się, gdyż wzrostowi produkcji mięsa i mleka w jednych republikach i obwodach towarzyszył spadek w innych.

Z ogólnej dyskusji na naradzie wynika, że bez poważnych nakładów i inwestycji, zrealizowanie postawionych zadań nie będzie możliwe. W tym duchu wypowiedziało się na naradzie kierownictwo niektórych republik i przedstawiciele terenowi wnosząc konkretne propozycje, co zasługuje na uwagę, gdyż po raz pierwszy mamy do czynienia z próbą własnej analizy i ustosunkowanie się do postawianych zadań.

Ze sprzeciwem ze strony tow. Chruszczowa spotkała się dotychczasowa praktyka zamieniania słabych ekonomicznie kołchozów na sowchozy. Poza tym tow. Chruszczow zwrócił się z apelem o tworzenie w kołchozach, na zasadzie dobrowolności, ogrodów warzywniczych i sadów, aby wyeliminować z biegiem czasu działki przyzagrodowe, które odciągają kołchoźników od pracy w gospodarstwach kołchozowych.

Dla poprawienia obecnego stanu gospodarki rolnej, przewiduje się duże nakłady finansowe państwa na irygację, w tym celu już obecnie przygotowuje się potężną bazę energetyczną.

Nowością w dziedzinie zagospodarowywania nowych ziem jest to, że budowane sowchozy oddawane są do użytkowania organom rolnym po dokładnej kontroli technicznej systemu irygacyjnego, po wybudowaniu domów mieszkalnych z urządzeniami komunalnymi, zasadzeniu zieleni, założeniu ogrodów i winnic.

Zagadnienia rolne i baza paszowa - to problem niemal jeden w gospodarce hodowlanej niektórych republik. Rozszerzenie uprawy kukurydzy i podniesienie jej plonów, rozszerzenie upraw innych roślin pastwanych, budowa pomieszczeń produkcyjnych, irygacja, elektryfikacja, operatywność i zdolności organizacyjne poszczególnych kierowników sowchozów i kołchozów oraz wnikliwa praca partyjna - to droga do pomyślnego wykonania zadań produkcyjnych.

Przemysł

Przy ogólnym szybkim i wysokim rozwoju przemysłu w przeciągu całego terytorium Związku Radzieckiego jest kilka republik które przez dwa pierwsze lata planu 7-letniego nie wykonały w pełni zadań produkcyjnych. W różnym stopniu i zakresie odnotowuje się niewykonanie planów dwóch pierwszych lat w różnych gałęziach przemysłu, w dziedzinie wzrostu produkcji, wydajności pracy i planów obniżenia kosztów własnych. Jedną z głównych przyczyn niewykonania przez republiki Środkowo-azjatyckie na-

kreślonych planów w poszczególnych dziedzinach przemysłu /odnosi się to głównie do przemysłu wydobywczego, spożywczego, lekkiego, materiałów budowlanych/, stanowi fakt istnienia sporej ilości zakładów niewykonywujących systematycznie planów.

Dla przykładu:

W Turkmenii w 1960 roku liczba zakładów, które nie wykonały planów wynosiła 32 na 335. W roku 1961 liczba ta wzrosła do 97. W Kirgizji 19 dużych zakładów nie wykonało planów. Natomiast w Tadżykistanie 63 duże zakłady pracy nie wykonały w ciągu dwóch ostatnich lat planu wzrostu wydajności pracy. W Kazachstanie - jeżeli w 1960 roku liczba zakładów nie wykonujących planów wynosiła 23,6 procent ogólnej ilości zakładów, to w ciągu 8 miesięcy 1961 r. stanowiły one 30,7 procent. Wśród zakładów, które nie wykonały planu znajdują się przede wszystkim zakłady przemysłu wydobywczego, chemicznego, materiałów budowlanych. Nie bacząc na te fakty przyznać należy, że przemysł Kazachstanu poczynił w ciągu dwóch lat ogromne postępy. Wystarczy podać, że w tym okresie oddano do eksploatacji ponad 400 nowych zakładów i oddziałów. W roku 1961 w porównaniu z rokiem 1955 wydobycie rudy żelaznej wzrosło 30-krotnie, węgla i ropy o 112 procent, zaś produkcja energii elektrycznej wzrosła 2-krotnie.

Wśród przyczyn jakie złożyły się na ten niepomysłny stan rzeczy w republikach środkowo-azjatyckich wymienia się przede wszystkim:

- a/ zbyt powolne wprowadzanie postępu technicznego,
- b/ słabą organizację pracy,
- c/ niedostateczna kontrola ze strony sownarchozów,
- d/ duża płynność kadr,
- e/ widoczne i wzmożone zjawisko rozluźnienia dyscypliny pracy,
- f/ niegospodarność, kradzieże, marnotrawstwo.

Zagadnienia przemysłu są również szeroko rozważane.

W wyniku przeprowadzonej w tych republikach kontroli społecznej zwolniono z pracy i wydalono ostatecznie z partii wielu dyrektorów zakładów produkcyjnych, na podstawie dekretu Prezydium Rady Najwyższej ZSRR o zaostrzeniu walki ze szczególnie niebezpiecznymi przestępstwami oraz dekretu o zaostrzeniu walki z pasożytniczymi elementami.

Oba te dokumenty świadczą o wzmożeniu walki z przestępczością we wszystkich jej przejawach nie tylko w zakresie regulowanych przez te dekrety. Została podjęta szeroka akcja wyjaśniająca konieczność wzmożenia walki z przestępczością w kontekście zadań wychowania komunistycznego.

I. Przede wszystkim ostro została postawiona walka z łapownictwem. Towarzysze radzieccy twierdzą, iż sprawa przezwyciężenia atmosfery sprzyjającej łapownictwu stanowi trudny problem społeczny. Powiedzenie "nie pomóżesz - nie pojedziesz" jeszcze do dziś jest szeroko rozpowszechniane i uznawane za prawdę życiową.

Ponieważ łapownictwo stwarza podatny grunt dla działalności różnych kombinatorów i elementów pasożytniczych, łatwy ono u źródła "zorganizowanej" kradzieży mienia społecznego, często na wielką skalę - dlatego też walka z łapownictwem traktowana jest jako czynnik przeciwdziałania i uprzedzania przestępstw.

2. Dekret Prezydium Rady Najwyższej rozszerza zakres pojęcia przestępstw szczególnie niebezpiecznych dla społeczeństwa za które może być zastosowany wymiar kary śmierci. Jeżeli karę śmierci przewidywało się za popełnienie takich przestępstw jak: zdrada ojczyzny, szpiegostwo, dywersja, akty terrorystyczne, umyślne zabójstwo - to obecnie dołączone do tego fałszowanie pieniędzy. To ostatnie z całą ostrością uwidatniło się po reformie walutowej, zwłaszcza w odniesieniu do monet. Karę śmierci przewidziano również w wypadkach szczególnie szkodliwego, zorganizowanego rozkradania mienia społecznego przez odpowiednio dobrane szajki.

Ogólnie mówi się, że przyczyną wydania tego rodzaju ostrych dekretów było:

- w wypadkach kradzieży na wielką skalę mienia społecznego - wyroki sądów były zbyt łagodne, wtedy kiedy środki stosowane w drobniejszych wypadkach pozwoliły na opanowanie tego problemu;

- drugą przyczyną było - "rozbezczelnienie się" złośliwych, notorycznych recydywatów.

Nie ulega wątpliwości, iż ujawnienie tych problemów jest warunkiem skutecznego rozwijania społecznego procesu wychowania, co posiada istotne znaczenie z punktu widzenia przygotowania XXIII Zjazdu KPZR.

Najgłówniejszym wydarzeniem roku 1961 - to XXII Zjazd, którego historyczne znaczenie zamyka się nie tylko w ramach granic Związku Radzieckiego, lecz przede wszystkim w całym obozie państw demokracji ludowej. Niewątpliwie oddziaływanie jego rozszerzy się również na kraje neutralne, nowo powstałe i kapitalistyczne. Ponieważ problematyka XXII Zjazdu ogarniała bardzo szeroki wachlarz zagadnień, a poza tym przebieg jego i uchwały są doskonale znane w kraju, nie będę się nad nimi zatrzymywał, tym bardziej, że na wyniki, czy reperkusje związane z nim należy jeszcze poczekać.

Charakterystyka rozwoju przemysłu wojskowego /na podstawie danych oficjalnych i własnych obserwacji dokonanych w czasie oficjalnego zwiedzania/

Z braku odpowiednich źródeł /attachat nie abonował żadnych wojskowych periodyków radzieckich/, charakterystykę rozwoju przemysłu wojskowego opieram na własnej obserwacji i oficjalnych źródłach, jak prasa wojskowa i wypowiedzi wyższych dowódców publikowanych w gazetach.

Zasadniczymi momentami świadczącymi o dalszym rozwoju techniki wojskowej oraz związanego z nią przemysłu są:

a/ dokonanie serii prób z bronią jądrową. Jak wynika z oficjalnych oświadczeń, między innymi tow. Chruszczowa, w Związku Radzieckim przeprowadzone pomyślnie próby z bombami jądrowymi o sile 50 MT i 100 MT. Należy przypuszczać, że w chwili obecnej są one już na wyposażeniu specjalnych jednostek.

b/ W dalszym ciągu przeprowadzono próby z raketami strategiczno-balistycznymi. Przy czym na odległościach ponad 12 tys. kilometrów uzyskiwano wysoką dokładność trafiania w cel.

c/ W czasie pokazów lotniczych na lotnisku w Tuszyne, pokazano 10 nowych modeli samolotów i helikopterów. Największe zainteresowanie wzbudził helikopter do przewożenia dużych ciężarów /całego domu/, samolot odrzutowy ponaddźwiękowy startujący z bardzo krótkiego rozbiegu, oraz "wintokrył" /połączenie helikoptera z samolotem/.

d/ Na ćwiczeniach pokazowych - /natarcie wzmocnionego batalionu zmechanizowanego/, pojawiły się nowe typy transporterów

opancerzonych. Poza tym były batalioni również były wyposażone w transportery opancerzone. Należy przypuszczać, że związane jest to z ochroną żywej siły i produktów przed opadami radioaktywnymi.

e/ W czasie defilady listopadowej w Moskwie, według oświadczenia niektórych attachés wojskowych, zostały po raz pierwszy zareprezentowane nowe rakiety balistyczne i nowy transporter opancerzony.

Wyżej przytoczone przykłady świadczą o dalszym wzroście mechanizacji, o unowocześnianiu sprzętu uzbrojenia i z kolei o szybkim rozwoju przemysłu ciężkiego i precyzyjnego w Związku Radzieckim.

Charakterystyka zmian dokonanych w kierownictwie wojskowym

Poważniejszych zmian w dowództwie Armii Radzieckiej nie notuje się. Istotną zmianą związaną ze sprawą Berlina i uregulowania kwestii niemieckiej - to zmiana dowódców w Północnej Grupie Wojsk Radzieckich stacjonujących w Niemieckiej Republice Demokratycznej. Dowódcą wymienianej grupy wojsk został marzałek Koniew na miejsce gen. płk I.I. Jakubowskiego.

Stopa życiowa podoficerów i oficerów zawodowych

Ogólnie biorąc stopa życiowa podoficerów i oficerów zawodowych w stosunku do odpowiednich grup społeczeństwa radzieckiego jest o wiele wyższa. Szczegółowych danych attachat nie posiada, gdyż towarzysze radzieccy nie podtrzymują rozmów na ten temat, dając odpowiedzi zbywające.

Realizacja jedności armii i społeczeństwa

Jedność armii i społeczeństwa realizuje się w zasadzie dwoma drogami:

Po pierwsze - wokół ważnych zagadnień politycznych, jak np. w czasie przedjazdowej kampanii propagandowej, kandydatury na delegatów Zjazdu były omawiane na wspólnych zebraniach partyjnych od najniższych szczebli do najwyższych. Delegaci z ramienia armii byli wysuwani przez organizacje partyjne, wojewódzkie, republikańskie. Prawie we wszystkich komitetach partyjnych

w miejscowościach, w których stacjonują jednostki wojskowe, względnie sztaby, w skład egzekutywy wchodzi delegat wojskowy.

Po drugie - często mają miejsca zebrania korpusu oficerskiego wraz z rodzinami, w celu wysłuchania referatu wygłaszanego przez przedstawiciela miejscowej instancji partyjnej.

W czasie trwania obrad XXIII Zjazdu w Centralnym Teatrze Armii Radzieckiej w Moskwie odbywało się spotkanie żołnierzy i oficerów moskiewskiego garnizonu z grupą delegatów na Zjazd. W skład delegatów wchodził: górnik z Donbasu, budowniczy elektrowni wodnej, pierwszy sekretarz Komitetu Wojewódzkiego Partii Komszółki, dyrektor sowchozu, pracownicy fabryki radioaparatów i tkacka.

Również i inni delegaci na Zjazd brali udział w spotkaniach z żołnierzami w jednostkach wojskowych.

W Siewieromarsku - w klubie oficerskim miało miejsce spotkanie z pisarzami, w którym uczestniczyli marynarze tamtejszego garnizonu. Na spotkaniu tym omawiano twórczość poszczególnych pisarzy poświęconą tematyce wojennej. Poza tym często odbywają się spotkania dyrektorów sowchozów lub kierowników kołchozów z żołnierzami, na których omawiane są osiągnięcia produkcyjne gospodarstw oraz plany i sposoby ich realizacji.

W wielu wypadkach oficerowie rezerwy są kierowani do pracy w sowchozach, miało to miejsce przede wszystkim w okresie zmniejszania ilościowego armii.

W garnizonie w Gorkach teatry opiekują się zespołami poszczególnych jednostek wojskowych. Pomagają im w przygotowaniu programu występów, często dają występy dla wojska. Poza tym organizowane są spotkania z wybitnymi artystami, co daje dobre wyniki, gdyż żołnierze zapoznawani są ze sztuką i rozwijają się kulturalnie.

W innym wypadku słuchacze czernowieckiej szkoły wojskowej utrzymują stałą więź z zakładami metalowymi swojego rejonu. Słuchacze zwiedzali hutę, prowadzili towarzyskie rozmowy z robotnikami tego zakładu.

Tego rodzaju przedsięwzięcia mają na celu silniej zespolić społeczeństwo z wojskiem. Są one stosowane powszechnie. Wojskowe Komendy Rejonowe w czasie poboru wykorzystują często oficerów rezerwy lub w stanie spoczynku dla rozmów z poborowymi.

Działalność attachatu wojskowego

1. Praca nad zacieśnianiem i pogłębianiem stosunków między obu armiami.

Przedstawiciele Armii Radzieckiej są często zapraszani na przyjęcia organizowane przez ambasadę i attachat wojskowy. Przy czym ambasada i attachat przy pomocy swoich pracowników stara się stworzyć taką atmosferę aby czuli się u nas jak najlepiej. Z późniejszych ich wypowiedzi wynika, że na terenie ambasady PRL czują się bardzo dobrze. Poza tym wykorzystuje się wszelkie okazje, jak np. przyjęcia, cocktaile, spotkania na lotniskach i dworcach dla prowadzenia rozmów z oficerami Armii Radzieckiej.

Do obecnej chwili tak osobiście, jak i moi współpracownicy nie spotkaliśmy się z wypowiedziami ujemnymi, tak o Wojsku Polskim, jak i o naszym narodzie. Ci, którzy w czasie wojny byli na terytorium Polski wspominają te chwile bardzo mile.

2. W bezpośrednim kontakcie znajduje się attachat wojskowy z Oddziałem Zagranicznym Sztabu Generalnego. Dotychczasowa współpraca układa się tak z gen. mjr Masłowem i podległym mu personelem jak najlepiej. Byliśmy w roku ubiegłym zaproszeni na dwudniową wycieczkę poza miasto. Braliśmy udział w ćwiczeniach pokazowych, w szwedzin Instytutu Badań Jądrowych w Dubnie. Gospodarze starają się pokazać nam ciekawsze rzeczy. W rozmowach z oficerami Oddziału Zagranicznego dowiedziałem się, że w przyszłym roku rozszerzą oni swój program pracy z attachatami wojskowymi, przede wszystkim krajów demokracji ludowej, poprzez urządzenie większej ilości imprez, wycieczek itp.

Również z korespondencji pomiędzy attachatem wojskowym i Oddziałem Zagranicznym wynika, że w miarę swoich możliwości Oddział Zagraniczny stara się wszystkie nasze prośby załatwić jak najlepiej. Drugą instancją, która utrzymuje kontakt /w mniejszym zakresie/ jest I Zarząd Sztabu Generalnego. Również z tym Zarządem współpraca układa się dobrze.

3. Kontakty z przedstawicielami państw kapitalistycznych mają miejsce jedynie na przyjęciach, cocktailach, w czasie wizyt i rewizyt - są te kontakty oficjalne. W jednym tylko wypadku byłem zaproszony na obiad przez attache wojskowego Anglii gen. Maxwell, na którym było obecnych kilka osób /oprócz attache

wojskowych państw demokracji ludowej/. Innych kontaktów attachat wojskowy z przedstawicielami państw kapitalistycznych nie utrzymuje.

4. Stosunki służbowe i prywatne na placówce w Moskwie attachatu wojskowego i ambasady układają się dobrze. Jestem członkiem kolegium przy ambasadzie i każdorazowo ambasador tow. Jaszczuk zaprasza mnie na jego posiedzenia. Również często jestem zapraszany na informacje w związku z różnymi wydarzeniami politycznymi. Radcowie ambasady udzielają mi pomocy w wypadkach kiedy potrzebne mi są materiały do niektórych opracowań. Ze względu na poważne zaangażowanie się attachatu w pracy nad rozszerzeniem kontaktów i pogłębieniem istniejących z kolektywnymi członkami TPRP, najbardziej jesteśmy związani z wydziałem politycznym ambasady. Co się tyczy kontaktów prywatnych, dość często jestem zapraszany na kolacje, obiady wydawane przez tow. Jaszczuk z okazji przyjazdu do Moskwy różnych oficjalnych osobistości i nawet wtedy, kiedy moja obecność nie zawsze jest konieczna i uzasadniona.

Attachat wojskowy bierze również udział w wewnętrznych imprezach tego rodzaju, jak dekoracja pracowników ambasady odznaczeniami państwowymi, spotkania ze studentami itp.

Jeżeli chodzi o podtrzymywanie kontaktów prywatnych z pracownikami ambasady jest to o tyle utrudnione, że mieszkają oni w trzech punktach miasta znacznie od siebie oddalonych, a poza tym prawie każdego dnia oprócz niedziel odbywają się przyjęcia, cocktaile względnie wyświetlanie filmów połączone z kawą.

Zatargów między ambasadą względnie pracownikami ambasady w okresie mojego pobytu w Moskwie nie notuje się. Pracownicy attachatu biorą czynny udział w pracach i przedsięwzięciach komitetu partyjnego przy ambasadzie. W wielu wypadkach ambasada korzysta z usług kancelarii attachatu i na odwrót attachat korzysta z usług kancelarii ambasady. Niekiedy attachat korzysta z samochodów służbowych ambasady i w tym wypadku w uzyskaniu ich nie natrafia na trudności. Tow. Ambasador widząc trudności lokalowe attachatu przydzielił nam dodatkowe pokój dla zastępcy, który otrzymamy w połowie lutego 1962 roku.

Ogólnie biorąc stosunki służbowe między attachatem a ambasadą układają się dobrze.

Problematyka partyjno-polityczna w armii

Główną problematyką pracy partyjno-politycznej w armii była problematyka XXII Zjazdu KPZR. Od czasu ogłoszenia projektów programu i statutu KPZR propagandzie i wyjaśnieniu tych dokumentów podporządkowane zostały wszystkie formy pracy ideowo-wychowawczej.

W pierwszym okresie dużą uwagę poświęcono wprowadzeniu w życie uchwały KC KPZR o propagandzie partyjnej. Widoczny jest wpływ tej uchwały na tok szkolenia i wychowania oraz na wzrost gotowości bojowej wojska. Nie wszędzie jednak wiąże się bezpośrednio problematyka propagandy z życiem jednostek. Są wypadki, że wykłady i seminaria mają charakter abstrakcyjny, słabo powiązane są z zadaniami stojącymi przed żołnierzami, odnośnie dyscypliny, szkolenia i współzawodnictwa.

W realizacji tej uchwały bardzo dużą uwagę poświęca się sprawie bezpośredniej, indywidualnej pracy członków i kandydatów partii w pododdziałach, ich osobistemu przykładowi i oddziaływaniu na bezpartyjnych. Oddziałową organizację partyjną kompanii czy baterii rozpatruje się jako kierownika politycznego pododdziału. Praca ta daje dobre rezultaty - jest wiele kompanii i batalionów przodujących. Osiągnięcia te zawdzięczać można inicjatywie i aktywności organizacji partyjnych.

W okresie przed Zjazdem rozwinęto szeroko akcję przyjmowania zobowiązań na cześć Zjazdu. Zobowiązania podejmowali indywidualnie żołnierze, organizacje partyjne i komсомolskie, a także pododdziały i jednostki. Zobowiązania nosiły różny charakter. Zdecydowanie jednak przeważały zobowiązania bezpośrednio związane z życiem wojska, z procesem szkolenia i dyscypliny. Na uwagę zasługuje konkretność tych zobowiązań, oraz bezpośredni udział w ich realizacji tak szeregowych jak podoficerów i oficerów. Systematycznie kontrolowano stan realizacji tych zobowiązań. Przyczyniło się to do umocnienia dyscypliny, podniesienia poziomu wyszkolenia, zwiększyła się ilość przodowników, przodujących pododdziałów. Pojawiły się całe jednostki, którym nadano tytuł przodujących. Ostrej krytyce na łamach prasy poddawano wypadki, kiedy organizacja partyjna podejmowała piękne zobowiązania, lecz nie realizowała ich. Były również wypadki, kiedy mimo zobowiązań były wypadki naruszania dyscypliny a kierownictwo partyjne

jednostki nie reagowały w czasie a nawet ukrywały ten stan, podając w sprawozdaniach wszystko w najlepszym świetle. Kierownictwo partyjne i dowództwo tej jednostki poddane zostało ostrej krytyce na konferencji partyjnej i podjęte zostały odpowiednie wnioski zapobiegawcze.

W okresie sierpień-wrzesień przeprowadzone zostały zebrania sprawozdawczo-wyborcze w organizacjach partyjnych i konferencje partyjne. Zebrania i konferencje te odbyły się w atmosferze wzrostu aktywności politycznej członków partii. Duże uwagi poświęcone omówieniu ważności zadań organów partyjno-politycznych sprawozdaniom z realizacji podjętych zobowiązań na cześć Zjazdu. Wyjątkowo mocno postawiona została sprawa bezwzględnego wykonania decyzji partii i rządu, dyrektyw i rozkazów Ministra Obrony oraz uchwał ogólnearmijnego zebrania sekretarzy komitetów partyjnych z maja 1960 roku. Wysłunięto ogólną i podstawową zasadę szybkiej realizacji wniosków, propozycji członków partii i uchwał zebrań i konferencji partyjnych bez oglądania się na papierkową robotę. Ostro wymaga się od wszystkich tych, do których skierowane są postulaty i uchwały ich szybkiej realizacji i powiadomienia zainteresowanych o formie tej realizacji.

Na łamach prasy ostro krytykowano słabe przygotowanie zebrań sprawozdawczo-wyborczych i konferencji partyjnych, brak wypowiedzi i analizy pracy ideologicznej w świetle realizacji zadań postawionych przez VIII. Plenum KC KPZR w uchwale "O zadaniach partyjnej propagandy". Surowej krytyce poddane wypadki słabości krytyki i samokrytyki.

Na zebraniach sprawozdawczo-wyborczych w wielu jednostkach odbyły się 3-dniowe seminaria dla sekretarzy POP oraz 10-dniowe zebrania sekretarzy komitetów partyjnych sztabów i dowództw okręgów wojskowych, grup wojsk i flot. Zaznaczyć należy, że zrezygnowano z udziału zastępców dowódców batalionów do spraw politycznych w szkoleniu sekretarzy POP. W ramach szkolenia sekretarzy szczególnie mocno podkreślone zadania i formy pomocy dołowym organizacjom partyjnym kompanii i baterii oraz zadaniom pracy organizacji partyjnych sztabów pułków i dywizji.

W okresie trwania Zjazdu szczególnie szeroko prowadzono pracę agitacyjną w formie informacji, czytania gazet oraz szeroko wykorzystywano bezpośrednią transmisję telewizyjną i radiową z obrad Zjazdu. W popularyzacji problemów Zjazdu na szczególne

podkreślenie zasługuje fakt bardzo szerokiego wykorzystania różnorodnych form agitacji pogładowej oraz systematycznego omawiania zagadnień teoretycznych i ich praktycznej strony na łamach prasy wojskowej.

W ostatnim okresie całość pracy partyjno-politycznej w armii podporządkowana jest zadaniu popularyzacji i wyjaśnienia uchwał XXII Zjazdu. Szczególnie szeroko rozwija się praca ideologiczna, główną treścią której jest wyjaśnienie istoty uchwał i znaczenia Zjazdu. Na podkreślenie zasługuje fakt szerokiego, bezpośredniego udziału w pracy ideologicznej wyższych dowódców, oficerów wyższych sztabów i wyższych organów partyjno-politycznych. Występują oni w szeregu garnizonów przed składem osobowym jednostek z referatami, pogadankami, na wieczorach pytań i odpowiedzi.

Główny Zarząd Polityczny Armii Radzieckiej opracował jednolity program studiowania uchwał XXII Zjazdu KPZR obejmujący wszystkie formy szkolenia. Wprowadzono 20 godzin zajęć poświęconych problematyce Zjazdu w szkołach oficerskich i wyższych uczelniach wojskowych.

Na wypracowania jednolitego kierunku pracy ideologicznej 20 listopada odbyła się w Głównym Zarządzie Politycznym Armii Radzieckiej narada szefów oddziałów propagandy zarządów politycznych okręgów wojskowych, grup wojsk i flot, oraz redaktorów gazet wojskowych, na której wygłoszono szereg referatów na tematy teoretyczne oraz omówiono zadania pracy ideologicznej w świetle uchwał XXII Zjazdu. Podobne narady zorganizowano w zarządach politycznych. W większych zaś garnizonach odbyły się seminaria dla aktywu propagandowego.

Na uwagę zasługuje fakt organizacji przez zarządy i wydziały polityczne grup propagandowych, w skład których włącza się wyrobionych oficerów starszych. Grupy te wyjeżdżają do garnizonów i jednostek, gdzie prowadzą z żołnierzami, kadrą i rodzinami różnorodne zajęcia oraz pomagają organizować pracę ideologiczną.

W tej szerokiej akcji popularyzacji i wyjaśnienia uchwał XXII Zjazdu na uwagę zasługują spotkania delegatów na Zjazd ze składem osobowym jednostek armii i marynarki wojennej. Akcję spotkań rozpoczęto od spotkań z aktywnym partyjnym okręgów, grup

wojsk i flet, na których występowałi dowódcy okręgów, grup wojsk i flet oraz członkowie ich rad wojskowych. W dalszym etapie spotkania z delegatami na Zjazd odbywają się w jednostkach wojskowych i garnizonach. W spotkaniach biorą udział nie tylko delegaci wojskowi, ale bardzo szeroko występują delegaci cywilni - działacze partyjni, państwowi, działacze gospodarczy i kulturalni, przodownicy pracy. Na uwagę zasługuje fakt, że właśnie delegatom na Zjazd przydziela się zadanie wygłaszania referatów i prowadzenia zajęć w ramach różnych form szkolenia ideologicznego.

W problematyce ideowo-wychowawczej w ostatnim okresie wysuwają się elementy wychowania nowego człowieka - członka społeczeństwa komunistycznego. Spotyka się coraz więcej oświetlenia problemów życia osobistego, stosunków rodzinnych, spędzenia wolnego czasu i innych problemów etyki i moralności.

Drugim ważnym odcinkiem pracy partyjno-politycznej ostatniego okresu jest akcja sprawozdawczo-wyborcza w organizacjach komsomelskich. W Głównym Zarządzie Politycznym Armii Radzieckiej odbyła się narada pomocników szefów zarządów politycznych okręgów wojskowych, okręgów OPL OK, grup wojsk i flet do spraw komsomół, którzy brali udział w obradach XII Plenum KC WPKSM. Narada poświęcona była omówieniu wyników dotychczasowej akcji sprawozdawczo-wyborczej komsomół.

Akcja sprawozdawczo-wyborcza przebiega w warunkach dużego wzrostu aktywności politycznej wśród żołnierzy pobudzoną atmosferą obrad i uchwałami XIII Zjazdu KPZR. Podkreśla się również wzrost pomocy organizacjom komsomolskim ze strony aparatu partyjno-politycznego i organizacji partyjnych.

Niemniej jednak na naradzie podkreślano, iż niektórzy pracownicy aparatu partyjno-politycznego nie doceniają właściwie znaczenie akcji sprawozdawczo-wyborczej. Na niektórych zebraniach nie odczuwa się jeszcze troski o dyscyplinę. Część referatów sprawozdawczych była "sprawozdaniami buchalteryjnymi", w których wymienione przedsięwzięcia a nawet osiągnięcia, ale prawie nie mówiono o roli komsomółców w realizacji programu budownictwa komunizmu. Krytykowano fakt małego zainteresowania sprawą propagandy i studiowania materiałów XIII Zjazdu w świetle zadań umocnienia dyscypliny, jednoosobowego dowodzenia i rozwoju współzawodnictwa. Krytykowano wypadki pozostawiania sprawy wzrostu szeregów komsomół na tydzień oraz rozpatrywania problemów wycho-

wania młodzieży wojskowej w oderwaniu od sprawy podniesienia gotowości bojowej pododdziałów i jednostek.

Na szczególną uwagę zasługuje, w obecnej akcji sprawozdawczo-wyborczej, śmiałe wysuwanie na stanowiska kierownicze i do instancji komsomołu młodych komunistów spośród szeregowych i podoficerów służby zasadniczej.

W ostatnim okresie czasu przeprowadzony został pobór młodego rocznika. W tej akcji duża praca ideowo-wychowawcza prowadzona była przez Wojenkomaty /WKR/. Do Wojenkomatów zaproszeni byli starzy, pozostający obecnie w stanie spoczynku oficerowie, którzy w swoich mundurach przychodzili i przeprowadzali pegadanki i gawędy z poborowymi. Wypada podkreślić fakt, że w Armii Radzieckiej dość szeroko praktykuje się w ramach wychowania i kultywowania tradycji bojowych spotkania z byłymi dowódcami, oficerami i żołnierzami pełniącymi w przeszłości służbę w danych jednostkach.

Intensywność szkolenia wojskowego, wprowadzenie na wyposażenie wojsk nowej techniki i ogólna przygotowanie wojsk

W oparciu o dostępne attachatowi materiały sprawa intensywności szkolenia w Armii Radzieckiej przedstawia się następująco:

- Przekazywanie materiału szkoleniowego podwładnym w dużej mierze zależy od znajomości metodyki prowadzenia zajęć przez dowódców. W tym celu przeprowadza się wiele zajęć instruktorsko-metodycznych z kadrą wszelkich szczebli. Ma to na celu wyrobienie jednolitych metod organizacji zajęć szkoleniowych, przy jednoczesnym stosowaniu jak najbardziej racjonalnych metod szkolenia. Praktyka pokazuje, że wynik zależy przede wszystkim od tego w jaki sposób organizuje się zajęcia, od twórczego stosowania metodyki - przy czym zwalcza się szablonowość, jako mającą ujemny wpływ na inicjatywę żołnierzy. Wymagania te stawia się w związku z ogromnym rozwojem techniki, którą żołnierz winien poznać doskonale i dlatego młody oficer instruktor posiadający dostateczny zasób wiadomości winien umieć je w umiejętny sposób przekazać swym podwładnym.

- Duże wypowiedzi w prasie wojskowej poświęca się uczel-niem wojskowym i ich metodom nauczania. Coraz częściej wysuwa

się żądanie zmiany dotychczasowych form szkolenia. Mówi się między innymi, że gotowe katedralne decyzje zabijają inicjatywę słuchaczy.

- W niektórych okręgach wojskowych dowódcy pułków występują nie tylko jako kierownicy zajęć pokazowych, lecz nawet jako prowadzący ten temat /pokazowy/ w pododdziałach.

- W związku z szybkim rozwojem techniki, jednostki często otrzymują nowy, bardziej nowoczesny sprzęt, wymaga to oczywiście poznania go przede wszystkim przez kadrę. W praktyce wszyscy oficerowie pułku wraz z dowództwem zapoznają się z nim szczegółowo. Zachodzi więc pytanie, czy to jest konieczne. Jeżeli np. dowódca kompanii, czy baterii winien w szczególności znać uzbrojenie swojego pododdziału, gdyż jest mu potrzebne to w procesie normalnego szkolenia, to w stosunku do dowódcy pułku, czy oficerów sztabu wymagania te uważa się jako niektyciowe, tym bardziej, że technika uzbrojenia będzie w dalszym ciągu się rozwijała. Przy czym mówi się, że dowódca kompanii bliżej jest uzbrojenia kompanii aniżeli dowódca pułku uzbrojenia pułku.

- Mówi się również o kryteriach oceny oficera. Błędym, według zdania niektórych występujących, jest ocenianie oficera na podstawie ocen i opanowania materiału, należy ich oceniać przede wszystkim w jakim stopniu są oni przygotowani do wykonywania swoich zadań i obowiązków w procesie szkolenia.

- W celu podniesienia na wyższy poziom szkolenia załóg wozów bojowych, celującym załogom ustanawia się nazwy:

mechanika kierowcy	- nazwę - mistrz jazdy
celowniczego	- mistrz ognia
ładowniczego	- celujący w nauce
dowódcy czołgu	- mistrz ognia i klasowy mechanik kierowca.

Aby otrzymać te nazwy muszą oni wykazać się następującymi osiągnięciami: skrócenie normatywów w działaniach bojowych, zwiększenie międzyremontowych okresów czołgów i samochodów, oszczędnością materiałów pędnych. Po uzyskaniu wysokich wyników w tym zakresie załoga czołgu otrzymuje tytuł mistrzowski. W niektórych jednostkach do 60% załóg posiada tytuły mistrzowskie. Celem lepszego opanowania materiału tworzy się kółka techniczne, mające za zadanie pomagania słabszym.

- Zagadnienie szkolenia w jednostkach lotniczych. W niektórych jednostkach lotniczych zostały utworzone - pewnego rodzaju uniwersytety, w których wykłada się i zapoznaje z nowymi osiągnięciami w technice. Przy czym oprócz doświadczonych starszych oficerów wykładają również specjaliści z różnych dziedzin w niektórych wypadkach profesorowie uniwersytetów. Program nauki w zależności od potrzeb zestawiają jednostki same. Tłumaczy się to szybkim rozwojem techniki lotniczej.

- W niektórych publikacjach mówi się o słabym wykorzystaniu podoficerów - dowódcy stara się zrobić wszystko sam i to powoduje, że zupełnie nie ma wolnego czasu dla siebie.

- W bieżącym roku wszedł w życie nowy regulamin dyscypliny i służby wewnętrznej. Jego wprowadzenie w życie było omawiane na odprawach z oficerami, w organizacjach partyjnych i komсомolskich oraz z żołnierzami na zajęciach politycznych. Członkowie Rad Wojennych Okręgów Wojskowych, wielu szefów zarządów i oddziałów OW i szefów służb, dowódcy dywizji i szefowie zarządów politycznych występowali na zebraniach żołnierskich z wykładami omawiającymi nowy regulamin. Jednocześnie wyżej wymienieni wzięli udział w dowódcom jednostek praktycznej pomocy w wprowadzeniu regulaminu w życie.

- Szczególnie szeroko rozwinęło się współzawodnictwo w wojskach przed XXII Zjazdem pod hasłami: "Podnieść jakość wyszkolenia pododdziału", "Wykonać strzelania bojowe na celność". W wyniku współzawodnictwa, niektóre pododdziały wojsk rakietowych osiągnęły bardzo dobre wyniki, a dowódcy najlepszych zostali wybrani jako delegaci na Zjazd.

- Zwraca się również uwagę na osobisty przykład dowódcy w czasie szkolenia wojsk oraz na kontrolę wyszkolenia. Jeżeli chodzi o kontrolę zajęć - to kontrolujący powinni nie tylko na podstawie obserwacji wykryć i omówić niedociągnięcia, lecz sami będąc bardziej doświadczonymi - pokazać jak winno się prowadzić zajęcia, aby osiągnąć jak najlepsze wyniki. Zwraca się również dużą uwagę na organizację i przeprowadzenie zajęć pokazowych. Nieumiejętnie przeprowadzone ćwiczenia pokazowe mogą doprowadzić do stosowania szablonu, czego specjalnie należy unikać, każde ćwiczenie winno być przeprowadzone w różnych wariantach.

Dużą walkę toczy się z przejawami ułatwiania ćwiczeń, stosowanymi w niektórych jednostkach.

W trakcie zajęć wymagających dużego wysiłku, dowódcy zwracają się często o pomoc do agitatorów.

Polityka zagraniczna

- a/ Stosunki ZSRR z państwami obozu socjalistycznego /w tym przede wszystkim z Polską/
- b/ Stosunki ZSRR z państwami kapitalistycznymi Europy, Ameryki i innymi państwami

Ponieważ niektóre aspekty wyżej wymienionego rozdziału są powszechnie znane w kraju, postaram się zatrzymać tylko nad zagadnieniami bardziej istotnymi, do których zaliczam stosunek Związku Radzieckiego do Albanii, Chin Ludowych i NRD, również i do Polski.

Albania choć faktycznie zgadzała się z podstawowymi uchwałami IX Zjazdu oraz z deklaracją 81 partii komunistycznych i robotniczych, to w zasadzie jak to potwierdza praktyka nie zgadza się z definicją kultu jednostki i jego szkodliwym oddziaływaniem w różnych dziedzinach życia państwowego, gospodarczego i politycznego. Kierownictwo Albańskiej Partii Pracy do niebywających rozmiarów rozdmuchało kult jednostki, popełniając przy tym wiele błędów i przegięć niezgodnych z zasadami demokratycznymi. Stosowane metody i polityka wewnętrzna wpędziła ich kierownictwo w ślepy zaułek, z którego nie wie jak wybrnąć, aby utrzymać się u władzy. Nie chcąc dopuścić do zmiany norm w życiu partyjnym posługuje się oszczerstwami. Tew. Chruszczowa wraz z członkami KC nazywa rewizjonistami, posądza ich o zejście z leninowskiej drogi, natomiast w oficjalnych wystąpieniach popiera niesłuszną linię polityczną grupy antypartyjnej Malenkowa, Mołotowa i pozostałych. Jasnym było, że tego rodzaju postępowanie miało się odbić na stosunkach Albanii ze Związkiem Radzieckim.

W miesiącu kwietniu został odesłany jako "persona non grata" attache wojskowy Albanii w Związku Radzieckim gen. mjr Ch. Ramochito. W dniu 11.12.1961 r. zostali odesłani do Albanii ambasador, pracownicy ambasady i biura radcy handlowego. To ostatecznie wydarzenie świadczy o ostatecznym zerwaniu stosunków między Związkiem Radzieckim a Albanią.

W pewnym stopniu imma interpretacja kultu jednostki przez kierownictwo Chińskiej Partii Komunistycznej oraz niektóre różnice w poglądach na podstawowe tezy nauki Lenina spowodowały pewne ochłodzenie stosunków między obu państwami. Ogólnie twierdzi się, że towarzysze chińscy są zwolennikami bardziej ostrego kursu wobec państw kapitalistycznych. Oficjalnie nie negują pociągnięć Związku Radzieckiego na arenie międzynarodowej, niemniej pewne ich pociągnięcia wskazują, że co się tyczy niektórych problemów mają na nie swój pogląd. Delegacja Komunistycznej Partii Chin nie brała udziału do końca w obradach XXII Zjazdu. Wyraźniej linia polityczna Chin jest widoczna na tle stosunków albańsko-chińskich.

W czasie rozmów handlowych chińsko-radzieckich, jakie miały miejsce w marcu 1961 r., z uwagi na znane trudności gospodarcze Chin obroty wzajemne w 1961 r. w stosunku do roku 1960 zostały zmniejszone. W eksporcie chińskim w tym roku zostały skreślone dostawy artykułów spożywczych i bawełny, pozostaną natomiast rudy i towary przemysłu lekkiego. Strona radziecka zaakceptowała tę sytuację. Spłacanie zadłużenia chińskiego wynikającego z poprzednich kredytów radzieckich, strona radziecka przesunęła na termin późniejszy.

Stosunki Związku Radzieckiego z krajami kapitalistycznymi Europy i Stanów Zjednoczonych są ogólnie znane. Wyraźnie odzwierciedlają się one na tle sągadnień berlińskich i propepcji Związku Radzieckiego odnośnie zawarcia traktatu pokojowego z Niemcami.

Nowym w sytuacji międzynarodowej są stosunki Związku Radzieckiego z państwami afrykańskimi.

W chwili obecnej Związek Radziecki posiada swe przedstawicielstwa w następujących krajach: Gwinea, Ghana, Togo, Kongo, Mali, Marako, Tunis, Libia, Etiopia, Somali, ZRA, Sudan, Nigeria, Liberia. Próby nawiązania stosunków z Dahomejem i Górną Voltą nie dały na razie rezultatów. Również propepcje Związku Radzieckiego nawiązania stosunków dyplomatycznych z Senegalem i Madagaskarem nie dały wyniku. Istnieje również porozumienie ze Środkowo-Afrykańską Republiką w sprawie otwarcia w tym kraju przedstawicielstwa radzieckiego.

Na niektórych placówkach dyplomatycznych, takich jak: Ghana, Gwinea i ZRA strona radziecka posiada szeroko rozbudowaną obsadę personalną. Szeroko rozbudowane wymienione placówki stanowią szkołę przygotowania przyszłych kadr dla krajów Afryki.

We współpracy z ZRA niezależnie od wielkiej pomocy ekonomicznej Związek Radziecki stara się o utrzymywanie jak najszerszych stosunków kulturalno-propagandowych. W stosunkach ze Sudanem w roku 1961 nastąpił 2-krotny wzrost obrotów handlowych w odniesieniu do roku 1960. Dużą rolę odegrała wizyta Abouba w Związku Radzieckim, podnieśli ją jego autorytet w kraju. Jeżeli chodzi o Gwinea - to kredyt udzielony jej przez Związek Radziecki wynosi 226 milionów rubli na budowę 16 zakładów przemysłowych. Wyjście Gwinei ze strefy franka wywołało trudności gospodarcze w tym kraju. To spowodowało, że Związek Radziecki dodatkowo udzielił Gwinei kredytu na 80 mln rb. Poza tym Związek Radziecki w ramach pomocy ma zamiar wysłać do Gwinei specjalistów inżynierów-techników, mistrzów i brygadzystów, aby można było szybko wyszkolić Gwinejczyków.

Ghana. Ekonomiczny układ o pomocy ZSRR przewiduje zbudowanie w Ghanie elektrowni wodnej o mocy 200 MW oraz linii elektrycznych o długości 250 km. Ma być oprócz tego zbudowany niewielki przemysł rybny: zakład konserw, chłodnia na 1 000 ton, wędzarnia ryb i fabryka mączki rybnej. Poza tym ZSRR ma pomóc w umaszynowaniu i zbudowaniu 2 państwowych gospodarstw ryżowych po 2 400 ha. Wyżani zostaną specjaliści od bawełny oraz od budownictwa mieszkaniowego.

Sudan. W dziedzinie współpracy ekonomicznej z Sudanem rok 1961 był rokiem pierwszych rozmów dla uaktywnienia się na tym terenie.

Co się tyczy pozostałych krajów afrykańskich, ponieważ stosunki bądź dyplomatyczne, bądź kulturalne zostały nawiązane niedawno, trudno w chwili obecnej dać jakąś szerszą ich ocenę.

Ostatnie ważnym wydarzeniem w polityce zagranicznej było wznowienie stosunków dyplomatycznych z Brazylią, które jednostronnie zostały zerwane przez nią w 1952 roku.

NRD. Polityka Związku Radzieckiego w stosunku do NRD była nakierowana przede wszystkim na uregulowanie anormalnego stanu, jaki istniał tam w związku z sytuacją w Berlinie, a równocześnie znajdowała ona swoje odbicie na całym terytorium NRD.

Nienormalny stan istniejący na początku tego roku i w latach poprzednich w Berlinie zachodnim przyczyniał się do dezorganizacji życia gospodarczego NRD, utrudniał pełną normalizację stosunków wewnętrznych, ułatwiał prowadzenie akcji dywersyjnej, szpiegowskiej i sabotażowej nie tylko w NRD lecz także i w innych państwach obrotu socjalistycznego. W związku z tym ograniczono ruch graniczny między Berlinem wschodnim a zachodnim, dla przejść stworzono kontrolowane punkty graniczne. Celem ostatecznego uregulowania kwestii berlińskiej Związek Radziecki wystąpił z propozycją ostatecznego uregulowania stosunków z Niemcami poprzez zawarcie traktatu pokojowego. To pociągnięcie Związku Radzieckiego jest jednocześnie poparciem i umocnieniem pozycji NRD. Sprawa ta jeszcze w obecnym czasie nie została doprowadzona do końca, tym niemniej wprowadzona w życie zarządzenia rządu NRD w znacznym stopniu sytuację wewnętrzną poprawiły.

W naświetleniu stosunków radziecko-polskich opieram się nie na oficjalnych publikowanych dokumentach, lecz na rozmowach prywatnych, jakie przeprowadzali pracownicy ambasady z towarzyszami radzieckimi w rozmowach prywatnych. Punktem wyjściowym mojego sprawozdania są: wystąpienie tow. Gomułki na XXIII Zjeździe i referat na IX Plenum. Wystąpienie tow. Gomułki było bardzo dokładnie studiowane przez towarzyszy radzieckich, poświadczaniem tego może być fakt, że na seminarium dla aktywów propagandowego w obwodzie gorkowskim przemówienie tow. Gomułki stało się przedmiotem dokładnych studiów i indywidualnych rozmów między uczestnikami seminarium. Wszyscy podkreślali, że w przemówieniu tym zawarta jest interesująca i pouczająca analiza kultu jednostki i problemów międzynarodowego ruchu robotniczego. Jednocześnie stwierdza się, że ze wszystkich przemówień perłazdowych kierowników bratnich partii /chodzi o referat tow. Gomułki na IX Plenum/ największym zainteresowaniem ze względu na zawartą w nim treść cieszyło się przemówienie tow. Gomułki. Na wielu biurkach towarzyszy radzieckich znajdował się egzemplarz gazety "Prawda" z przemówieniem tow. Gomułki. Szczególne zainteresowanie wzbudziły te fragmenty, w których tow. Gomułka mówi o trudnych warunkach budownictwa socjalistycznego w ZSRR, które wpłynęły na konieczność surowej walki z wrogami socjalizmu - żal mają, że propaganda partyjna w ZSRR nie wykorzystuje tych momentów.

Ogólnie stwierdza się, że przemówienie tow. Gomułki jest najbardziej poważne i dojrzałe ze wszystkich przemówień wygłoszonych przez przywódców bratnich partii. Ciekawa jest prywatna wypowiedź tow. Kosygina, kiedy mu powiedziano, że społeczeństwo polskie sprawę kultu jednostki przyjmuje spokojnie, ten wyraził się, że jest to zrozumiałe, ponieważ ... "Wyscie już to wszystka przeszli".

W rozmowach prywatnych z towarzyszami radzieckimi odnoszę wrażenie, że dużym szacunkiem obdarzają oni tow. Gomułkę .

ATTACHE WOJSKOWY
PRZY AMBASADZIE PRL W MOSKWIE

Gen.bryg. J.WYDERKOWSKI

Wydrukowane w 5 egz.
Wyk. J.W. - gen.bryg.
Druk H.O. - dn.24.01.62 r.
Z Nr wah.0269/Z
Nr ks. masz. 264.